

2. Balkanlar ve Ortadoğu Ülkeleri Denetim ve Muhasebe Tarihi Konferansına Doğru

Prof. Dr. Oktay GÜVEMLİ

Konferans Başkanı

Özet

Muhasebe ve Finansman Öğretim Üyeleri Derneği (MUFAD)nin organize ettiği uluslararası yeni bir etkinlik, 15-18 Eylül 2010 tarihlerinde İstanbul'da yapılması planlanmış olan 2. Balkanlar ve Ortadoğu Ülkeleri Denetim ve Muhasebe Tarihi Konferansı (2.BMAC) dır. Bu konferansın ilki 2007 yılında Edirne'de yapılmıştı. MUFAD daha önce de 2008 yılında 12. Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresini organize etmişti. Bu konferansın organize edilmesinin amacı, ülkelerin muhasebe kayıt kültürlerinin tanıtılması ve son on-onbeş yıldır önemi giderek artan muhasebe denetimi konusunun tartışılmasının sağlanmasıdır. Konferansa üç ayrı sempozyum eklenmiştir. Bunlardan birisi *business history* oturumudur. Bu konu ilk kez özel bir oturumda ele alınmış olacaktır. İkincisi son yıllarda ortaya çıkan ekonomik krizler ve yolsuzluklar karşısında muhasebenin sorgulanmasına imkan verecek olan *Accounting and the New Labor Process Symposium*'u dur. Üçüncüsü ise *muhasebe ve işletme finansı eğitimi sempozyumu* olup, akademisyenler tarafından uluslararası karşılaştırmalara olanak üzere programa konulmuştur. Konferansa sayısı kırkı bulan bölge ülkelerinin yanında özellikle batı ülkelerinin ve uzak doğu ülkelerin katılımını sağlayacak programların yapılmasına özen gösterilmiştir. Konferansta ayrıca tanıtım standları ve sergilerin açılması da planlanmış bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Denetim, muhasebe tarihi, 2. Balkanlar ve Ortadoğu Ülkeleri Denetim ve Muhasebe Tarihi Konferansı.

JEL Sınıflandırması: M41, M42.

Abstract (Towards the 2nd Balkans and Middle East Countries Conference on Auditing and Accounting History)

The Association of Accounting and Finance Academicians (MUFAD) is organizing a new international event, 2nd Balkans and Middle East Countries Conference on Auditing and Accounting History (2.BMAC) between September 15-18, 2010 which was planned to be held in Istanbul. In 2007, the first conference was held in Edirne. MUFAD has organized the 12th World Congress of Accounting Historians in 2008. The aim of organizing this conference is to introduce the accounting recording culture of the countries and to discuss the accounting auditing and its growing importance at the last ten-fifteen years. Three symposiums were added to the conference. One of them is the *Business History* which will be taken up for the first time. The second symposium is the *Accounting and the New Labor Symposium* which will allow questioning of accounting in view of the economic crises and corruption emerged in the recent years. The third one is the *Accounting and Business Finance Education Symposium* which has been added to the conference by the academicians to be able to enable international comparisons. Approximately forty countries will participate to the conference and the programs in which western and far eastern countries will participate is ensured. It is planned to have exhibitions and stands during the conference.

Key Words: Auditing, accounting history, the 2nd Balkans and Middle East Countries Conference on Auditing and Accounting History.

JEL Classification: M41, M42.

Niçin 2. BMAC?

2. Balkanlar ve Ortadoğu Ülkeleri Denetim ve Muhasebe Tarihi Konferansı (2. BMAC), 15-18 Eylül 2010 tarihleri arasında İstanbul'da, Harbiye Askeri Müze ve Kültür Sitesi'nde yapılacaktır. Bu konferansın İstanbul'da yapılmasını gerektiren bir çok neden vardır. Aşağıda bu nedenlerden birkaçı üzerinde aşağıda durulmuştur.

Türkiye'nin bulunduğu coğrafyada Türkiye'ye komşu çok sayıda Ortadoğu ülkesi vardır. Bu ülkeler şu şekilde sıralanabilir : Gürcistan, Azerbeycan, Ermenistan, Türkmenistan, İran, Irak, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Kuveyt, Sudan, Yemen, Umman, Bahreyn, Suriye, Ürdün, Lübnan, İsrail, Mısır, KKTC, Kıbrıs Rum Cumhuriyeti, Filistin ..., Balkanlarda yer alan ülkeler ise, Macaristan, Romanya, Bulgaristan, Arnavutluk, Makedonya, Sırbistan, Bosna-Herzeg, Kosova, Hırvatistan, Slovenya, Karadağ şeklinde sıralanabilir. Türkiye ile birlikte sayısı otuzbeşe ulaşan bu ülkelere, İstanbul'a uçak ile iki saat uzaklıkta olan çok sayıda ülke eklenebilir. Ve böylece İstanbul'daki bir konferansa kısa sürede gelebilecek ülke sayısı kırkın üzerine çıkabilir. Bu durum İstanbul'u bilimsel aktivitelerde çekici, rakipsiz duruma getirmektedir. Buna bir de, 2010 yılında İstanbul'un Avrupa'nın kültür başkenti olarak belirlenmesinin avantajını da eklemek gerekmektedir.

Muhasebe tarihi ve denetim açısından bölgenin önemini artıran nedenler de vardır. Öncelikle İran, Arap yarımadası, Mısır ve Anadolu muhasebe tarihi açısından dünyanın en önemli merkezleri arasında yer almaktadır. Muhasebe kayıt kültürü, bu coğrafyada MÖ 3.000-2.000'li yıllarda başlar, XIX. yüzyılın sonlarına kadar devam eder. Mısır'da papirüsler üzerindeki

kayıtlarla başlayan, Anadolu ve Mezopotamya'da kil tabletler üzerinde devam eden bu hesaplama kayıtları, dünyanın en uzun süreli kullanılmış (MS 770-1879) belki de tek muhasebe yöntemi olan Merdiven Yöntemi ile devam eder. Bu geniş ve derin kültürün izlerini takip etmek ve dünyaya duyurmak bu topraklarda yaşayan araştırmacıların görevi olmalıdır. Öte yandan Balkanların bu kayıt kültürü açısından önemini ortaya çıkaran Helenistik dönemden başlayan ve Doğu Roma- Bizans İmparatorluğu'na uzanan çizgide yer alan kayıt kültürüdür. Bu kültür de ötekiler gibi bu toprakların kültürüdür ve daha çok Yunanistan'daki meslektaşlarımızın uğraş alanını oluşturmaktadır. Genel olarak Balkan ülkeleri, tarihlerinin büyük bölümünü Osmanlı İmparatorluğu'nun parçası olarak geçirdiklerinden bu imparatorluğun kayıt kültürünün kaynaklarına bu ülkelerde de rastlamak olanağı vardır.

Yunanistan dışındaki Balkan ülkeleri XX. Yüzyılın ikinci yarısının büyük bölümünü sosyalizm kültürü altında geçirmişlerdir. Dolayısı ile hem Osmanlı muhasebe kayıt kültürünü, hem sosyalist kayıt kültürünü yaşamışlardır ve son yirmi yıldır da kapitalist sistemin kayıt kültürüne adapte olmaya çalışmaktadırlar. Bu kayıt kültürü açısından büyük bir çeşitliliktir. Ama onlar bugün kapitalist sistemin kayıt kültürüne yoğun bir adaptasyon dönemi geçirmektedirler ve sosyalist sistemin yarım yüzyıl kadar süren deneyimini unutmak istemektedirler. Belki bir süre sonra bu ülkelerde, bu çeşitliliğin izlerini süren araştırmacılar ortaya çıkmaya başlayacaktır. Ayrıca geçtiğimiz yirmi yılın bu ülkelerde çok hızlı değişimlere neden olduğunu da belirtmek gerekmektedir. XX. Yüzyılın son on yılında Balkanlar'ın bir parçası olma bilinci ile hareket eden bu ülkeler, XXI. yüzyılın ilk on yılın-

da Güneydoğu Avrupa'nın bir parçası oldukları bilincine doğru hızlı bir kayma göstermektedirler. Bu hızlı değişmeyi ortaya çıkaran Avrupa Birliği üyeliği olmuştur. Balkan ülkelerindeki bu hızlı değişimin bu ülkelere fevkalade önemli bir dinamizm kazandırdığını da belirtmek yanlış olmasa gerektir.

Bu arada önemle altını çizmek gerekmektedir ki, Türkiye hem bu zengin kayıt kültürünün bir parçasıdır ve hem de Balkanlardaki dinamizme sahiptir. Bu özellikler Türkiye'ye kayıt kültürü ile ilgili uluslararası aktiviteleri üstlenme görevini vermektedir.

Bu nedenlerle 2. BMAC'yi, Ortadoğu'nun dünyada bir eşi daha olmayan derin muhasebe kayıt kültürü ile Balkanlardan Ortadoğu'ya doğru kayan dinamizmin bir meyvesi olarak görmek gereği vardır.

2. BMAC organizasyonuna denetim de eklenmiştir. Bunun nedeni globalleşen dünya ekonomisinde giderek denetimin öneminin artması olmuştur. XXI. Yüzyılın başlarında yaşanan yolsuzluk ve ekonomik krizlerin bağımsız denetimin önemini artırdığı bilinmektedir. Bağımsız denetimin bu coğrafyadaki önemini artıran başka etkenler de vardır. Bu etkenler arasında, globalleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve denetimde kargaşalık yaratıp, denetimin önemini artıran yeni muhasebe standartları arayışları ve kayıt dışı ekonomi gibi bu coğrafyanın özellikleri de yer almaktadır. Öte yandan, bu coğrafyadaki muhasebe kayıt kültürünün zenginliği yanında muhasebe denetim zenginliğinin de yer aldığını unutmamak gerekmektedir. Yani bu coğrafya, muhasebe kayıt kültürü zenginliği kadar muhasebe denetim kültürü zenginliğine de sahiptir. Ve konferans programına denetim konusu, bir ihtiyaç olarak eklenmiştir.

MUFAD Bu Konferansa Nasıl Hazırlanıyor?

MUFAD kuruluşunun ilk yıllarında hedefini, 1982 yılı Üniversite Reformu ile kurulan Anadolu ve Trakya'daki üniversitelerin gelişmiş ve yetişmiş olan öğretim kadroları arasındaki ilişkileri geliştirmek ve onların akademik çalışmalarına yardımcı olmak amacına yönelmişti. Ama kuruluş yıllarında bir başka etken ile karşılaşıldı. O da, 1994 yılında dünyada kutlanan muhasebenin beş yüzüncü yılı çalışmalarının hız verdiği muhasebe tarihi araştırmalarının XX. yüzyılın sonlarında Türkiye için kaçınılmaz bir uğraş alanı konumuna gelmiş olmasıydı. Yapılan tarihi araştırmalar bu coğrafyanın çok büyük bir muhasebe kayıt kültürüne sahip olduğunu gösteriyordu. MUFAD kadroları kendilerini XXI. yüzyıla girerken bu çalışmalar içinde buldular.

Kimi yayınlardan sonra bu kültürün dünyaya tanıtılması misyonunu MUFAD akademik kadroları üstlendi. Amerika'daki Muhasebe Tarihçileri Akademisi ile ilişkiler geliştirildi. Ve 2000 yılında Madrid'deki 8. WCAH (8. Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresi)ne bir bildiri ile gidildi. Peşinden, 2002 yılında Avustralya'da yapılan 9. WCAH'ya bir bildiri gönderildi. 2004 Yılında ABD'de yapılan 10. WCAH'ya kalabalık bir heyetle gidildi, hem iki bildiri sunuldu ve hem de 2008 kongresinin Türkiye'de (önce 2010 kongresi alındı, sonra 2008 ile değiştirildi) yapılması kararı aldırıldı. Artık MUFAD'ın çatısı altındaki akademisyenler uluslararası deneyim sahibi olmaya başlamışlardı. 2006 Yılında Fransa'da yapılan 11. WCAH'da büyük bir çıkış yapıldı. Kalabalık bir delegasyon ile gidildi. Bütün engellemelere rağmen yedi bildiri sunuldu. Stand açıldı. Bu arada, sadece muhasebe tarihçileri kongrelerine değil muhasebe tarihi ile ilgili konferanslara da bildirilerle ve delegasyon halinde gidildiğini belirtmek gerekmektedir. Dünya Muhasebe

Tarihçileri Kongresi'ni organize etmeden önce üç kez Amerika Kıtasına gidilmiş, yirmi dolayında uluslararası kongre ve konferansa katılmış, bu coğrafyanın muhasebe kayıt kültürünü tanıtmaya dönük elliye yakın bildiri sunulmuştu.

Bu arada bir yandan da Türkiye'de uluslararası etkinliklerin yapılması için hazırlıklar sürdürülüyordu. İlk uluslararası etkinlik, 7-8 Mart 2007 tarihlerinde Edirne'de 1. Balkanlar Denetim ve Muhasebe Konferansı adı ile yapıldı. Bu konferans, şimdi yapılacak olan 2. Balkanlar ve Ortadoğu Ülkeleri Denetim ve Muhasebe Tarihi Konferansı'nın ilki idi. Trakya Üniversitesi'nin çok önemli katkıları ile gerçekleştirilen konferans, o zamanlar yokluklar içinde olan Edirne'de herkesin büyük özveri ile gerçekleştirilmişti. Konferansa, Balkan ülkelerinin yanı sıra Ortadoğu ülkeleri ve orta Avrupa ülkelerinden de katılım olmuştu. Yarısı yurt dışından olmak üzere 250 kişiye yakın katılım olmuş, 90 bildiri tartışılmıştı. Bu hepimiz için büyük bir deneyim idi. Bu organizasyon deneyimi, bizi dünya kongresinin düzenlenmesine götüren alt yapıyı oluşturmuştur.

20-24 Temmuz 2008 tarihlerinde İstanbul'da yapılan 12. Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresi'nin organizasyonuna hazırlanırken, MUFAD çatısı altında toplanan Türk akademisyenler yeteri kadar uluslararası deneyime sahip idiler. Ve bu deneyimlerinin meyvelerini, o güne kadar yapılan onbir kongrenin en iyi ikisinin toplamından daha yüksek seviyede ve kalitede kongreyi düzenleyerek topladılar. Kongre, yarısı yurt içinden ve yarısı da elli beş ülkeden gelen akademisyen ve araştırmacıların katılımı ve 239 bildirinin tartışılması ile gerçekleşti. Katılanlar sayısı 600'e yakındı. Bu kongreden sonra dünya akademik çevreleri, Türk akademisyenlerinin hem bilimsel ve hem de organizasyon açısından neler yapabileceklerini gördüler. Bir de Türkiye'nin içinde bulundu-

ğu coğrafyanın dinamizmi ile tanışmış oldular.

2. BMAC'nin 2010 yılında organize edilmesini gerektiren birçok faktörle karşılaşıldığını belirtmek uygun olacaktır. Bu faktörlerin başında kuşkusuz bölgenin dinamik yapısı gelmektedir. Ayrıca son yıllarda bütün dünyada konferans ve kongrelerin hızlı bir artış gösterdiği de görülmektedir. Bu aktivitelerin artış göstermesinin altında, bilimsel entegrasyonlara uluslararası boyutta belirli bir kayışın yaşanması, internet mucizesinin iletişimi ve haberleşmeyi kolaylaştırması, ulaşım olanaklarının uygun bir gelişme göstermesi gibi etkenler bulunmaktadır. Bir de dünyada eğitim ve bilgi alışverişine verilen önemin, TV destekli olarak giderek artışı, dünyanın bölgesel gerginlikler bir yana bırakılırsa genel olarak savaşlardan ve yüksek seviyeli ekonomik sıkıntılardan uzak bir dönem yaşıyor olması gibi etkenler söz konusudur. Bütün bunlar bir araya geldiğinde, Türkiye'nin her fırsatı değerlendirerek uluslararası akademik toplantılara önem vermesi gereği daha iyi anlaşılır. İşte 2.BMAC bu koşullar içinde organize edilmektedir.

2. BMAC'nin Programı

2. BMAC'nin farklı konseptleri barındıracak biçimde organize edilmesi kararlaştırılmıştır. Yukarıda belirtildiği üzere *denetim ve muhasebe tarihi* konferansın ana konularıdır. Bunun yanına üç ayrı bilimsel etkinliğin programa konulması düşünülmüştür. Bunlardan ilki *business history* özel oturumu olmuştur. İşletme tarihi ile ilgili olarak bizim dünyamız ilk kez tanışacaktır. Bu oturumda dört bildirinin sunulması söz konusudur. Bu bildirilerden ikisi Türkiye'den, ikisi yurt dışından gelecek akademisyenler tarafından sunulacaktır. İkinci konu en az onbir bildirinin tartışılacağı *5th Accounting an the New Labor Process Symposium*'dur. Prof. Tony Tinker ve Dr Aida Sy'ın deneyimlerinden yarar-

lanılarak gerçekleştirilecek olan bu sempozyumun konferans programı içine alınmasının nedeni, son on-onbeş yıldır dünyada yaşanan ekonomik krizler ve yolsuzlukların ortaya çıkmasında muhasebenin sorgulanması ihtiyacı vardır. Çok değişik konuları kapsayan bu sempozyumda sunulacak bildirilerin çerçevesini MUFAD'ın web sitesinde (www.mufad.org) yer alan bildiri duyurusunda görmek olanağı vardır. Konferans programına eklenen üçüncü konu ise *Muhasebe ve İşletme Finansı Eğitimi Sempozyumu*'dür. Uluslararası nitelik taşıyan bu sempozyumun programa eklenmesinin nedeni ise, konferansa katılacak olan yabancı muhasebe ve işletme finansı hocalarının, eğitim çalışmaları konusunda görüş alışverişinde bulunmalarını sağlamaktır.

Bu açıklamaların da ortaya koyduğu üzere konferansın amacı bir yandan bölgenin muhasebe kayıt kültürünün tanıtımının sağlanması ve önemi giderek artan muhasebe denetim ihtiyacının tartışılmasıdır. Bir yandan da, ekonomik krizler ve yolsuzluklar karşısında meslekten beklenenler gibi, meslekle ilgili eğitim çalışmaları gibi güncel konuların tartışılmasına zemin hazırlanması da amaçlanmış bulunmaktadır. Bu arada muhasebe dünyasına yakın bir bilim dalı olan *business history* konusuna da iddialı olmayacak şekilde ve bir başlangıç niteliğinde yer verilmesinin uygun olacağı düşünülmüştür.

Bunların yanında bir çok yeniliğe konferansta yer verilmesi de programlanmış olup, isteyen ülkeler için kendi muhasebe ve denetim kültürlerini tanıtacak özel oturumlar planlanmıştır. Bunun için üç – dört bildiri hazırlamaları ve grup halinde gelmeleri yeterli olacaktır. Ayrıca isterlerse kendi kültürlerini tanıtmak için stand da açabileceklerdir. Öte yandan konferansta eski para, tahvil ve benzeri koleksi-

yonlar, kayıt kültürü araçları, dokümanları gibi çeşitli konularda on beş dolayında serginin açılması da programlanmış bulunmaktadır.

Konferansa sadece bölge ülkelerinin değil dünyanın her yanından katılım olması beklenmekte olup, program buna göre düzenlenmektedir. Konferansa 40 dolayında ülkeden katılım olması beklenmekte ve 150-200 dolayında bildirinin tartışılmasını mümkün kılacak şekilde organizasyon planlaması yapılmaktadır. Katılım sayısının ise 400-450 dolayında olması da yine planlanan veriler arasında yer almaktadır.

2. BMAC'nin başarısı, Türk akademik çevrelerinin ve uygulama dünyasının başarısı olacaktır. Çünkü bulunduğumuz coğrafyada Türkiye'nin öncülük görevini yerine getirmesi, akademik çevrelerle uygulama dünyasının işbirliğini gerektirecek önemdedir.

MUFAD kadroları ve öteki kuruluşların temsilcilerinin katılımı ile oluşturulan Konferans Yürütme Kurulu 2009 yılı Ekim ayında ve 2010 yılı Ocak ayında iki kez hazırlık toplantısı yapmıştır. Bu toplantıların üçüncüsünün Nisan ayında yapılması planlanmıştır.

Kaynaklar

- Web sitesi - www.mufad.org
- Oktay Güvemli: 12. Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresine Doğru, Muhasebe ve Finansman Dergisi, No 39, Temmuz 2008.
- Değerli Okuyucular: Muhasebe ve Finansman Dergisi, No 34, Nisan 2007.
- Oktay Güvemli: 12. Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresi'nin ardından, Muhasebe ve Finansman Dergisi, No 40, Ekim 2008.
- Değerli Okuyucular: Muhasebe ve Finansman Dergisi, No 41, Ocak 2009.
- 12 th World Congress of Accounting Historians Congress Proceeding, Vol. I, II, III, 2008, İstanbul.